

2005р.

ISSN 1561-6308

**Економіка:
проблеми теорії та
практики**

Збірник наукових праць

Випуск 200

Том II

Пендрак О.В. Зміни, які відбулися в утриманні прибуткового податку	1028
Єгорова Т.А. Облік паливно-мастильних матеріалів на автотранспортних підприємствах	1034
Зюкова І.О. Технологія аналізу ринку товару	1039
Бондаренко Т.Ю. Теоретичні питання розподілу загальновиробничих витрат	1049
Гушко С.В. Побудова інформаційних систем в банківській сфері	1055
Ігнатова О.М. Ринок пластикових карток та його розвиток в Україні	1060
Коновалова О.В. Методика аналізу роздрібного товарообігу на підприємствах торгівлі	1072
Котковський В.С. Внутрішній контроль і аудит в управлінні банківськими ризиками	1078
Мельник В.В., Хуторян А.А. Оптимізація методичного забезпечення та ефективного використання матеріальних запасів, як оборотних засобів	1085
Мілевська О.М. Проблеми відображення витрат операційної діяльності у фінансовій звітності підприємства (на прикладі гзк кривбасу)	1092
Трохимчук В.В. Проблема економічної влади та її місце в господарській системі суспільства	1098
Шайсан А.В. Аналіз привабливості бізнес-одиниць	1108
Шарик Л.П. Сутність та методичні аспекти стимулювання розвитку бізнес – інфраструктури шляхом удосконалення системи муніципального підприємництва (кластерний підхід)	1116
Шулешко А.В. Методика аналізу використання фонду оплати праці	1123
Мусієнко В.Д., Жушман А.В. Пошук можливостей скорочення загальновиробничих витрат ремонтно-механічного цеху №2 ват “Криворізький гірничо-металургійний комбінат “Криворіжсталь”	1132
Осмятченко В.О. Взаємозв’язок служби внутрішнього контролю з іншими службами та підрозділами будівельної організації	1142
Сніжко О.С. Історія розвитку та аналіз основних показників галузі житлово-комунального господарства	1150
Шеховцова В.В. Основні етапи аналізу природоохоронної діяльності підприємств	1157
Десяев А.В. Принципи аналізу економічної безпеки підприємств гірничо-металургійного комплексу як системного підходу до державної (регіональної) безпеки	1163

Шестошалева О.В.

Запорізький національний технічний університет

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

В сучасних умовах становлення економіки України дедалі вагомішого значення набуває необхідність формування фінансових ресурсів підприємств. У статті розглядається сутність фінансових ресурсів, класифікація, визначається необхідність таких ресурсів у діяльності підприємств. Значна увага приділяється аналізу поняття "фінансові ресурси" з урахуванням майже всіх вимог до нього.

Ключові слова: фінансові ресурси, статутний капітал, власні кошти, залучені кошти, бюджетні кошти, амортизація, прибуток.

I. Вступ. Проблема в формуванні фінансових ресурсів підприємств набуває особливого значення у сучасних економічних відносинах. Організацію фінансової діяльності підприємства треба будувати згідно з чинними законодавчими актами, також так, щоб це сприяло підвищенню ефективності виробництва.

У процесі формування фінансових ресурсів підприємств, в різних галузях економіки, важливе значення має структура їхніх джерел, які беруть участь в формуванні активів підприємства. Обсяг виробництва, його ефективність зумовлюють розмір, склад та структуру фінансових ресурсів підприємства. У свою чергу, від фінансових ресурсів залежить зростання виробництва та соціально-економічний розвиток підприємства. Наявність фінансових ресурсів, їх ефективне використання визначають фінансове благополуччя підприємства: платоспроможність, ліквідність, фінансову стійкість.

Пошук фінансових джерел розвитку підприємства, забезпечення найефективнішого інвестування фінансових ресурсів набуває важливого значення в роботі фінансових служб підприємства за умов ринкової економіки [1].

II. Постановка завдання. Метою дослідження є розглянути місце й роль

фінансових ресурсів підприємств в економіці країни. Уявити сутність, зміст фінансових ресурсів, характерні ознаки, методи впливу на ефективність господарювання, а також визначити рівень використання їх у розподільчих процесах, прослідкувати рух кожної складової частини.

III. Результати. Місце і роль фінансових ресурсів у розширеному відтворенні можна чітко визначити лише тоді, коли матимемо їхнє теоретичне обґрунтування як економічної категорії. В економічній літературі й досі немає єдиної думки щодо визначення фінансових ресурсів, їхнього змісту, методів впливу на ефективність господарювання.

Щоб сформувані поняття “фінансові ресурси” необхідно виходити, перш за все, з поняття “ресурси”. Слово “ресурси”, походить від французького “ressource”, що означає – допоміжний засіб, тобто щось таке, що може бути використане з певного джерела (запаси, кошти, матеріали тощо) на певні цілі. В економічній теорії ресурси прийнято поділяти на чотири групи (рис. 1).

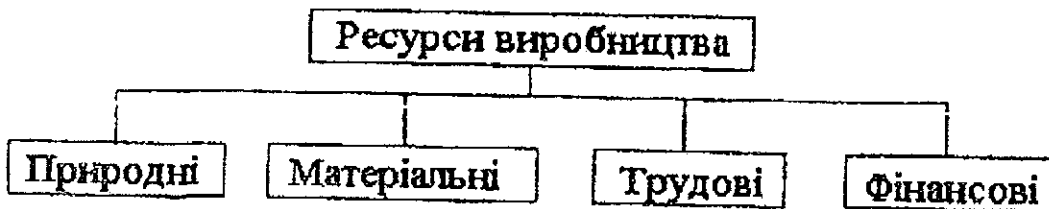

Рис. 1. Складові ресурси виробництва

Економічна категорія “ресурси” на рівні господарюючого суб’єкта має низку особливостей:

- потреба в ресурсах пов’язана з процесом виробництва та створення споживчої вартості;
- структура ресурсів динамічна й залежить від розвитку підприємства, стадії його функціонування, галузі та сфери економіки;
- використання будь-якого виду ресурсів передбачає їх вартісне відтворення (ресурси із матеріально-уречевленої форми переходять у вартісну або фінансову).

Природні, матеріальні, трудові ресурси властиві будь-якому виробництву. Вони називаються “базовими”. Фінансові ресурси виникли на ринковому етапі розвитку суспільного виробництва. Їх відносять до похідних.

Тому, враховуючи специфічність поняття фінансів підприємства, для

визначення поняття фінансових ресурсів підприємств можна навести ті категорії, яким воно повинно відповідати.

А саме:

- джерело створення фінансових ресурсів;
- форма виявлення фінансових ресурсів;
- цільове призначення фінансових ресурсів.

Щоб краще зрозуміти сутність поняття "Фінансові ресурси", проаналізуємо різні точки зору з цього приводу.

Багато визначень, що подаються в словниках та науковій літературі не відповідають сутності фінансових ресурсів або розкривають її не повністю.

Так, фінансово-кредитний словник за часів СРСР, визначає фінансові ресурси як сукупність фондів грошових засобів, що перебувають у розпорядженні держави, підприємств і організацій; створюються в процесі розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту і національного доходу [3].

О.Д. Василик вважає, що "Фінансові ресурси – це грошові фонди, які створюються в процесі розподілу, перерозподілу й використання валового внутрішнього продукту, що створюється упродовж певного часу в державі".

Для науково обгрунтованого визначення поняття фінансових ресурсів треба чітко визначити ті критерії, яким воно повинно відповідати. До них належать джерела створення, форми виявлення, цільове призначення.

З огляду на це фінансові ресурси – це грошові накопичення і доходи, що створюються в процесі розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення та задоволення інших суспільних потреб.

Наведене вище визначення фінансових ресурсів дає змогу пов'язати їхній обсяг і склад із вартісною структурою валового внутрішнього продукту й закладає основу для забезпечення єдності прогнозування динаміки валового внутрішнього продукту й фінансових ресурсів. Це дає змогу активніше використовувати фінанси як інструмент господарського механізму для впливу на всі елементи структури процесу виробництва. У цьому визначенні виражена економічна основа й зв'язок фінансових ресурсів з відтворювальними процесами, що, в свою чергу, дає змогу визначити їхній склад і структуру [2].

Бірман О.М. характеризує фінансові ресурси як виражену в грошах частину національного доходу, сконцентровану безпосередньо в державі чи підприємствах для використання на цілі розширеного відтворення і на загальнодержавні потреби.

Сичов М.Г. підкреслює, що фінансові ресурси як грошові нагромадження і грошові фонди створюються підприємствами, об'єднаннями, організаціями, державою в порядку розподілу й перерозподілу суспільного продукту і національного доходу.

Гуйда Т.В. визначає фінансові ресурси як сукупність доходів, відрахувань та надходжень, що перебувають у розпорядженні підприємств, організацій та держави і спрямовуються на задоволення суспільних потреб з метою розширення виробництва і зростання матеріального добробуту народу.

Наведені визначення фінансових ресурсів вказують на місце створення ресурсів і належність їх до суб'єктів фінансових відносин. Але не вказується джерело їх створення та призначення.

Вітчизняний вчений Коробов М.Я визначає фінансові ресурси як централізовані й децентралізовані грошові фонди цільового призначення, які формуються в процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, сукупного суспільного продукту і національного доходу й призначаються для використання відповідно до завдань соціально-економічного розвитку суспільства й трудових колективів окремих підприємств. В цьому визначенні чітко вказується цільове призначення фінансових ресурсів, але не визначається джерело їх утворення [3].

Формування фінансових ресурсів відбувається в процесі створення підприємств і реалізації їх фінансових відносин при здійсненні господарсько-фінансової діяльності. Це проявляється в формуванні, перш за все, статутного капіталу при створенні підприємств, а в процесі їхньої діяльності – відповідних джерел грошових коштів.

Джерела формування фінансових ресурсів різноманітні. При створенні підприємств вони залежать від форми власності на основі якої створюється підприємство. Так, при створенні державних підприємств фінансові ресурси формуються за рахунок бюджетних коштів, коштів вищестоящих органів управління, коштів інших аналогічних підприємств при їх реорганізації. При створенні колективних підприємств вони формуються за рахунок пайових

(часткових) внесків засновників, добровільних внесків юридичних і фізичних осіб. Всі ці внески (кошти) є статутним (первинним) капіталом і акумулюються в статутному фонді створеного підприємства.

Отже, *статутний капітал* - зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, яка є внеском власників до капіталу підприємства.

Статутний капітал є основною частиною власного капіталу та основним джерелом власних фінансових ресурсів підприємства. За рахунок його грошових коштів формуються основні фонди і оборотні активи підприємств. *Власний капітал* – це власні джерела фінансування підприємств, які без визначення строку повернення внесені його засновниками або залишені ними на підприємстві з чистого прибутку.

До складу власного капіталу (власних фінансових ресурсів), статутного (пайового) капіталу, включають також додатковий вкладений капітал, інший додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток, благодійні внески.

Додатковий вкладений капітал відображає суму перевищення вартості реалізації випущених акціонерним товариством акцій над їх номінальною вартістю.

Інший додатковий капітал включає: суму дооцінки необоротних активів; вартість активів, отриманих безоплатно підприємством від інших юридичних або фізичних осіб та інші види додаткового капіталу.

Резервний капітал відображає суму резервів, створених за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства у відповідності до чинного законодавства або засновницьких документів.

Нерозподілений прибуток являє собою суму прибутку, який залишився на підприємстві та реінвестований у його господарську діяльність, а *цільове фінансування* – сума цільових надходжень, отриманих з бюджету.

Крім власного капіталу, фінансові ресурси підприємств формуються також за рахунок залучених і позикових коштів.

До складу *залучених фінансових ресурсів* включають кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги, а також усі види поточних зобов'язань підприємства по розрахунках:

- сума авансів, отриманих від юридичних і фізичних осіб у рахунок подальших поставок продукції, виконання робіт, надання послуг;

- сума заборгованості підприємства з усіх видів платежів до бюджету, включаючи податки, утримувані з доходів робітників;

- заборгованість по внескам до позабюджетних фондів, фонду соціального страхування, до Пенсійного фонду, по страхуванню майна підприємства та індивідуальному страхуванню його робітників;

- заборгованість підприємства з виплати дивідендів його засновникам;

- сума векселів, які видало підприємство постачальникам, підрядним у рахунок забезпечення поставок продукції, виконання робіт, надання послуг.

До складу *позикових фінансових ресурсів* входять довгострокові і короткострокові кредити банків, а також інші довгострокові фінансові зобов'язання, пов'язані з залученням коштів (крім кредитів банків), на які нараховуються відсотки та ін.

Усі види фінансових ресурсів відображені у відповідних розділах пасиву балансу підприємства [4].

Більша частина фінансових ресурсів створюється за рахунок прибутку. Крім того, частина фінансових ресурсів виражає перенесену вартість основних фондів (амортизаційні відрахування). Отже, основна частина фінансових ресурсів представляє собою грошове надходження новоствореної вартості.

На рівні підприємства фінансові ресурси – це частина грошових надходжень і доходи, що призначені для виконання фінансових зобов'язань і здійснення витрат по забезпеченню розширеного відтворення [3].

Склад фінансових ресурсів, їхні обсяги залежать від виду та розміру підприємства, роду його діяльності, обсягів виробництва. При цьому обсяг фінансових ресурсів тісно пов'язаний з обсягом виробництва, ефективною роботою підприємства. Чим більше обсяг виробництва і вище ефективність роботи підприємства, тим більше обсяг власних фінансових ресурсів, і навпаки.

Наявність у достатньому обсязі фінансових ресурсів, їхнє ефективне використання, визначають добрий фінансовий стан підприємства: платоспроможність, фінансову стійкість, ліквідність. У цьому зв'язку найважливішим завданням підприємств є пошук резервів збільшення власних фінансових ресурсів і

найефективніше їх використання з метою підвищення ефективності роботи підприємства в цілому [4].

IV. Висновки. Проблема визначення поняття “фінансові ресурси” залишається досить актуальною в сучасній економічній науці, оскільки потребує чіткого визначення й пояснення.

Отже, проаналізувавши всі наведені думки авторів різних економічних шкіл Росії та України, ми доходимо висновку, що поняття “фінансові ресурси” досить складне й потребує детального дослідження і постійного вдосконалення.

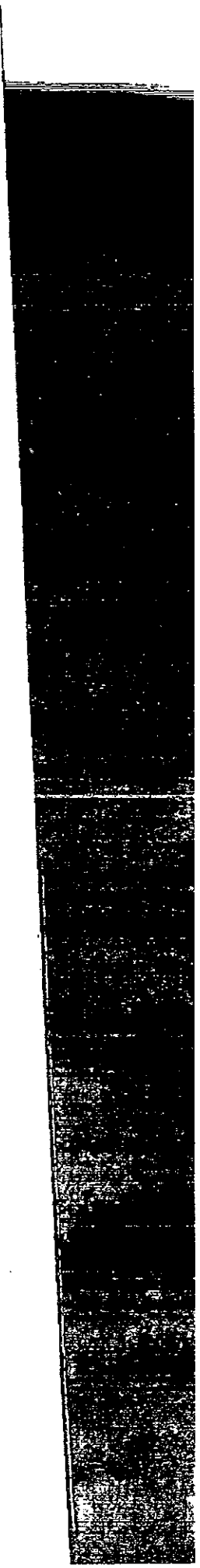
Оскільки визначення будь-якого явища має відображати його сутність, то й визначення фінансових ресурсів повинне чітко визначити їх форму, джерела й призначення. Тому *фінансовими ресурсами* доцільно вважати частину коштів підприємства у фондовій і нефондовій формі, яка формується у результаті розподілу виробленого продукту, залучається до діяльності підприємства з різних джерел і спрямовується на забезпечення розширеного відтворення виробництва.

Література:

1. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. А.М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2000. – С. 10-11.
2. Василик О.Д. Теорія фінансів: Підручник. – К.: НІОС, 2001. – 416 с.
3. Фінанси підприємств: Навч. посібник / Курс лекцій; За ред. Г.Г. Кірейцева. – К.: ЦУЛ, 2002. – 268 с.
4. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств: Навч. посібник. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2002. – 360 с.

НОТАТКИ

Lined area for notes, consisting of approximately 25 horizontal lines.

3

Економіка: проблеми теорії та практики

Збірник наукових праць

Випуск 200

У чотирьох томах

Том II

Українською і російською мовами

Видається з квітня 1996 р., виходить раз на місяць
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ
№3354 від 10 липня 1998 р.

Відповідальний редактор *К.О. Біла*
Технічний редактор *О.В. Косоланов*

Здано до друку 11.02.05. Підписано до друку 15.02.05.
Формат 60x84 1/16. Спосіб друку - ризограф.
Ум.друк.арк. 18,86. Тираж 300 пр.

Видавництво "Наука і освіта"
Свідоцтво про внесення до Держреєстру ДК № 919 від 21.05.2002 р.
м.Дніпропетровськ, вул. Столярова, 8/212
тел. (056) 370-13-13, (0562) 35-78-19, 34-29-61